

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

БІЛОШАПКА Владислав Анатолійович

СТРАТЕГІЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальності 08.06.01 - "Економіка підприємств і форми господарювання"
08.05.03 - "Міжнародні економічні відносини"

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

КИЇВ 1995

Дисертація є рукопис

00778110 (0)

Дисертаційна робота виконана в Київському державному економічному університеті

Науковий керівник - кандидат економічних наук, доцент

Лук'яненко Дмитро Григорович

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор

Панченко Євген Григорович

- кандидат економічних наук, доцент

Наливайко Анатолій Петрович

Провідна організація - Інститут економіки НАН України

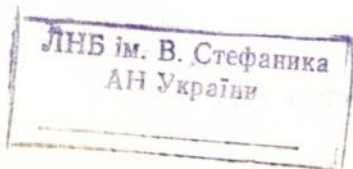
Захист дисертації відбудеться "15" серпня 1995 р.
о 14 год. на засіданні Спеціалізованої вченої Ради Д01.53.04 у
Київському державному економічному університеті за адресою
252057, м. Київ - 57, пр. Перемоги, 54/1, ауд. 214

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Київського
державного економічного університету.

Автореферат розісланий "15" серпня 1995 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої Ради,
кандидат економічних наук, доцент

Федонін О. С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Особливістю сучасного етапу розвитку системи світогосподарських зв'язків є поглиблення процесів інтернаціоналізації. Все масштабніше стає й міжнародна діяльність промислових підприємств України. На тлі спаду внутрішньонаціонального виробництва та збуту більшість підприємств намагається поширити свої зовнішньоекономічні операції. Більше того, навіть для тих вітчизняних підприємств, які в цей час не планують виходити на зарубіжні ринки, актуалізується завдання врахування глобальних факторів галузевої конкуренції при виборі стратегії діяльності всередині країни.

Очевидно, що від якості управління інтернаціоналізаційними процесами залежать перспективи міжнародної конкурентоспроможності підприємств, а значить, перспективи конкурентоспроможності національної економіки.

Науковий інтерес до стратегічних аспектів інтернаціоналізації підприємств значно активізувався у 70-80-х роках. Найбільший внесок до розвитку теорії і практики міжнародного управління було зроблено північноамериканськими та західноєвропейськими науковими центрами, перш за все, дослідницькими групами М. Портера, М. Джінкоти (США), А. Ругмана (Канада), Дж. Даннінга (Великобританія), Р. Луостарінена (Фінляндія) та ін.

Визнання отримали розробки й інших зарубіжних вчених, зокрема, І. Ансофа, Х. Перлмуттера, Ф. Рута, С. Даглас (США), Т. Коно (Японія), Дж. Леонтіадіса (Великобританія), Л. Євенко, А. Березного (Росія).

Активно розвивається дослідницька база проблем міжнародної діяльності і в Україні. У цьому напрямку працюють колективи Національного університету ім. Шевченка (А. С. Філіпенко), Інституту

світової економіки та міжнародних відносин НАН України (В. С. Будкін, В. О. Степаненко, В. Р. Сіденко), Міжнародного інституту менеджменту (Є. Г. Панченко), Київського державного економічного університету (Д. Г. Лук'яненко, О. М. Мозговий), Чернівецького університету (І. М. Школа) та ін.

Звертає на себе увагу, проте, що більшість робіт було орієнтовано на аналіз макроекономічних тенденцій інтернаціоналізації. Значно менше розглядалось питань розвитку зарубіжних операцій самих підприємств, логіці їх входження до міжнародного бізнесу. Існує необхідність системного аналізу стратегічних детермінант інтернаціоналізації українських промислових підприємств, тенденцій і факторів їх міжнародної результативності.

Важливість цієї проблеми і недостатній рівень її розроблення зумовили вибір теми дисертації, визначили мету, завдання, предмет, об'єкт і методологію дослідження.

Мета та завдання дослідження. Головною метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних та прикладних рекомендацій з формування і реалізації стратегії міжнародного розвитку (інтернаціоналізації) промислових підприємств України. Для досягнення поставленої мети в роботі вирішувались такі завдання:

- визначення ключових елементів сучасної концепції інтернаціоналізації підприємства і дослідження еволюції методологічної бази аналізу і прогнозування міжнародного розвитку фірм;
- обґрунтування доцільності використання стратегічного підходу до управління інтернаціоналізацією підприємства;
- виявлення особливостей і стратегічних детермінант інтернаціоналізації промислових підприємств України на основі аналізу їх конкурентних переваг, мотивів і проблем міжнародної діяльності з

урахуванням загальносередовищних умов і макроекономічних тенденцій;

- аналіз розвитку іноземного інвестування в Україні й особливостей його впливу на міжнародну результативність вітчизняних промислових підприємств;

- розробка типології і критеріїв вибору стратегій інтернаціоналізації промислових підприємств;

- визначення пріоритетів трансформації стратегій і варіантів їх адаптації до умов різних етапів інтернаціоналізації;

- обґрунтування механізмів реалізації інтернаціоналізаційних стратегій підприємств.

Загальну логіку дослідження представлено на рис. 1.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є питання управління інтернаціоналізацією підприємств. Об'єктом дослідження вибрано промислові підприємства України, які мають різний досвід і масштаби міжнародної діяльності.

Методологія і методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи є концепція конкурентних переваг країн, теорія інтерналізації, еkleктична модель міжнародного виробництва, а також концепція стадійності інтернаціоналізаційного процесу на підприємстві. При вирішенні поставлених завдань у дисертації використовувались методи системного підходу, економіко-статистичні і економіко-математичні методи, методи соціологічних досліджень (анкетування та інтерв'ю).

Інформаційною базою дослідження були дані щодо міжнародної діяльності підприємств України та іноземних фірм. 53 українських підприємства, які складають підсумкову вибірку, представляють 9 галузей промисловості і розташовані в 12 областях України, м. Києві і

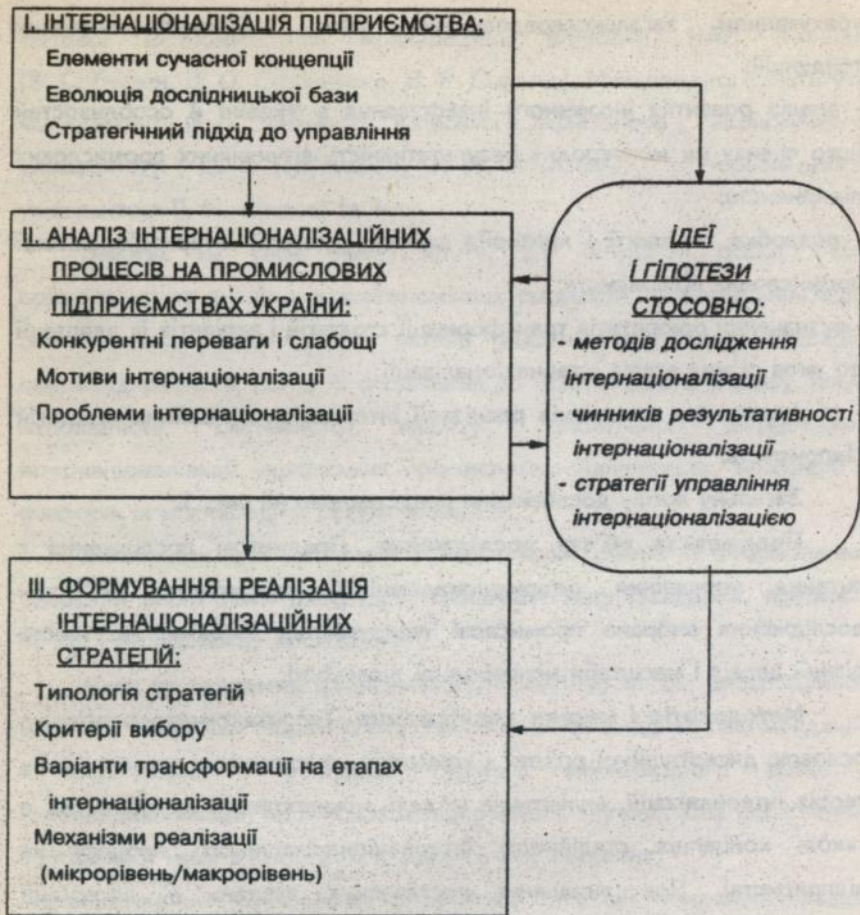

Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

республіці Крим. По обсягах експортної діяльності і міжнародному досвіду ці підприємства було згруповано у 5 груп.

Автором також були використані матеріали Міністерств зовнішньоекономічних зв'язків і статистики України, Державного митного комітету України.

Наукова новизна. Наукову новизну роботи характеризують наступні теоретичні і практичні результати:

- визначено ключові теоретико-методологічні аспекти стратегічного управління інтернаціоналізацією підприємства;
- запропоновано і апробовано аналітичний інструментарій дослідження міжнародної стратегії підприємств;
- на основі аналізу і порівняння конкурентних переваг, мотивів і проблем міжнародного розвитку складено "інтернаціоналізаційний профіль" п'яти груп промислових підприємств України, для кожної з яких представлено рекомендації з формування міжнародних стратегій;
- виділено пріоритети трансформації стратегій та їх адаптації до особливостей інтернаціоналізаційних етапів;
- визначено критерії вибору організаційних структур міжнародного управління на підприємстві, а також обґрунтовано конкретні напрямки реалізації інтернаціоналізаційних стратегій на мікро- та макроекономічному рівнях.

Для дослідження проблем використання іноземних інвестицій у розвитку виробничо-експортного потенціалу підприємств України запропонована концепція інвестиційних полів, яка інтегрує макроекономічний підхід до вибору напрямків іноземного інвестування в національну економіку і стратегічні особливості інвестиційної поведінки іноземних фірм.

Практичне значення. Виконані дослідження створюють теоретико-методичні основи послідовного переходу до стратегічного управління інтернаціоналізацією промислових підприємств. Результати дисертаційної роботи можуть сприяти формуванню інформаційної і методичної бази прийняття рішень стосовно регулювання і сприяння міжнародної діяльності підприємств України на національному, регіональному і галузевому рівнях.

Впровадження та апробація результатів дослідження.

Матеріали і методику дисертаційного дослідження було закладено в основу розробки конкурсного проекту ДКНТ України "Формування і реалізація міжнародних стратегій українських промислових підприємств", який здійснюється з 1.01.95р. на кафедрі міжнародної економіки КДЕУ.

Пропозиції та рекомендації стосовно оцінки і аналізу вплива іноземної інвестиційної діяльності на результативність інтернаціоналізації вітчизняних підприємств знайшли практичне застосування при виконанні конкурсної теми ДКНТ України 08.05.03/032-93 ІІД "Участь іноземного капіталу у модернізації та нарощуванні виробничо-експортного потенціалу України" (1993-1994 рр.)

Методичні підходи до розробки міжнародної стратегії підприємств знайшли відображення в програмі та інформаційно - методичному забезпеченні курсу "Транснаціональні корпорації" і використовуються при викладанні автором цього курсу в Київському державному економічному університеті.

Результати дисертаційного дослідження докладались, обговорювались і отримали позитивну оцінку на міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми економічної політики у вільних економічних зонах" (Чернівці, 1995), міжнародній конференції молодих економістів і організаторів малого бізнесу (Єкатеринбург, 1992),

научно-практичної конференції "Нові організаційні структури в економіці" (Дніпропетровськ- Ялта, 1991).

За результатами проведених досліджень опубліковано 10 робіт загальним обсягом 7.4 друк. арк.

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаної літератури і 11 додатків. Робота виконана на 152 сторінках, містить 27 таблиць та 22 рисунка.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Поняття "інтернаціоналізація підприємства" охоплює комплекс питань, пов'язаних із входженням фірми до міжнародного бізнесу. З нашого погляду, головними елементами сучасної концепції інтернаціоналізації підприємства слід вважати:

- інтегрований розгляд зарубіжних і внутрішньокраїнових аспектів міжнародної діяльності;

- переважання стадійного або еволюційного характеру втягнення фірми до міжнародного бізнесу;

- комплексність в оцінці й аналізі масштабів міжнародної діяльності з орієнтацією на одночасове розглядання зовнішніх параметрів інтернаціоналізаційного процесу і внутрішньофірмового потенціалу його розвитку.

2. Довгий час проблеми інтернаціоналізації аналізувалися на основі теорій міжнародної торгівлі, а пізніше й прямих зарубіжних інвестицій (ПЗІ). У 70-х роках науковий інтерес змістився у бік формування загальної теорії міжнародного підприємства, яка приймала б до уваги внутрішню організацію фірми. Проблему формування основ багатфакторного підходу до аналізу і прогнозування міжнародного розвитку фірм було вирішено в межах теорії інтерналізації та еkleктичної моделі міжнародного виробництва.

3. У дисертації обгрунтовується доцільність використання стратегічного підходу до управління інтернаціоналізацією підприємства. Основні переваги такого підходу розкриваються у зіставленні з двома іншими відомими концепціями - економічною та концепцією послідовного зростання.

4. У роботі виділено основні аспекти позитивного впливу стратегічного управління на результативність інтернаціоналізаційних процесів на підприємствах:

а) Стратегічне управління сприяє більшій комунікативності між підприємством і його середовищем, а також між різними організаційними елементами підприємства. Стратегічне управління поліпшує внутрішньофірмову координацію, що особливо важливо для міжнародної діяльності великих підприємств;

б) Охоплюючи менеджерів усіх ланок, процес стратегічного управління підвищує їх мотивацію і забезпечує чітке усвідомлення цілей. У той самий час конкретнішими стають завдання кожного керуючого, а також підвищуються стимули кооперативного підходу до вирішення проблем;

в) Стратегічне управління веде до підвищення якості рішень, що приймаються, у зв'язку з аналізом та обліком великої кількості релевантних факторів і альтернативних варіантів розвитку;

г) Стратегічне управління забезпечує готовність до змін, а також стимулює позитивне відношення менеджерів до різних інновацій. Воно також передбачає формування підходу, орієнтованого на пошук зиску від зовнішньосередовищних змін на відміну від традиційної дефенсивної реакції;

д) Стратегічне управління передбачає реалістичну модель майбутніх результатів і дозволяє адаптувати міжнародні стратегії в процесі досягнення цілей. Стратегічне управління забезпечує

раціональне використання і дислокацію ресурсів, а також їх доступність у необхідний момент часу.

є) Стратегічне управління дозволяє інтегрувати поведінку індивідуумів і колективів всередині підприємства.

5. Особливості та стратегічні детермінанти інтернаціоналізації промислових підприємств України визначені на основі аналізу їх конкурентних переваг, мотивів і проблем міжнародного розвитку з урахуванням загальносередовищних умов і макроекономічних тенденцій інтернаціоналізації.

Домінуючими мотивами інтернаціоналізації промислових підприємств України є скорочення продажу на внутрішньому ринку; проникнення на внутрішній ринок іноземних конкурентів; мотивованість і досвід персоналу; залежність від закордонних постачальників сировини й напівфабрикатів, а також вища потенційна прибутковість міжнародної діяльності (табл. 1). Помітне також переважання респонсивних мотивів, пов'язаних з реакцією на зміни в конкурентному середовищі бізнесу. Це свідчить про перетворення міжнародної діяльності в один з головних факторів розвитку промислових підприємств України.

Найважливішими загальними проблемами інтернаціоналізації українських підприємств є ускладненість і непослідовність державних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності; недостатність власних фінансових ресурсів підприємств; високі темпи інфляції в Україні; недостатність знань про законодавчу базу зарубіжних країн; високі податки на прибутки від зовнішньоекономічної діяльності; низький рівень сприяння з боку державних зовнішньоторговельних відомств України (табл. 2).

Структура мотивів інтернаціоналізації досліджуваних підприємств

Мотиви інтернаціоналізації	Категорія: Р-проактивні Р-реактивні мотиви	Середньозважена важливість за всією виборкою	Групи підприємств				
			I	II	III	IV	V
1. Скорочення продажів на внутрішньому ринку	R	6.3*	5.8	4.9	8.1	5.6	7.4
2. Надлишок виробничих потужностей	R	4.5	3.6	5.0	6.0	2.4	5.1
3. Наявність унікальних і якісних продуктів	P	4.4	2.9	5.4	4.6	5.7	5.8
4. Вища потенційна прибутковість міжнародної діяльності	P	5.2	4.3	5.1	5.4	6.1	7.2
5. Мотивованість і досвід персоналу	P	5.7	6.2	6.7	4.8	6.2	3.9
6. Наявність технологічних переваг	P	3.8	3.6	5.0	2.8	3.1	5.6
7. Наявність загальних маркетингових переваг	P	4.4	3.6	5.2	3.4	6.2	6.0
8. Податкові міркування	R	3.2	3.0	3.2	2.9	2.6	5.2
9. Залежність від закордонних постачальників сировини й напівфабрикатів	R	5.3	4.1	5.3	5.0	7.2	7.5
10. Наявність ефективних партнерів (контрагентів) за кордоном	P	4.9	5.4	4.5	4.6	5.2	5.0
11. Стандартизованість продукції	P	3.6	3.6	4.6	2.9	3.6	3.8
12. Проникнення іноземних конкурентів на внутрішній ринок	R	5.8	4.7	4.8	7.4	6.1	7.3

* Важливість мотивів інтернаціоналізації оцінювалася за 10-бальною системою.

Проблеми інтернаціоналізації промислових підприємств України

Проблеми інтернаціоналізації	Категорія: Е- екстернальні; І -інтернальні	Середньозважена важливість за всюю виборкою	Групи підприємств				
			I	II	III	IV	V
1. Ускладненість і непослідовність державних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності	E	7.3*	6.8	6.9	7.9	8.7	7.7
2. Недостатність власних фінансових ресурсів для ефективного здійснення зовнішньоекономічних операцій	I	7.1	8.7	7.1	6.7	5.1	6.2
3. Високі темпи інфляції в Україні	E	7.0	7.2	6.3	7.5	6.6	7.5
4. Недостатні знання про законодавчу базу зарубіжних країн	I	6.8	7.3	6.4	7.0	5.9	6.1
5. Високі податки на доходи від зовнішньоекономічної діяльності	E	6.7	6.0	6.3	8.1	8.3	6.4
6. Низький рівень сприяння з боку державних зовнішньоторговельних відомств України	E	6.5	5.8	6.7	7.8	6.5	5.9
7. Відсутність інформації про кон'юнктуру зарубіжних ринків	I	6.3	6.2	5.8	7.0	6.4	6.8
8. Низька інформованість про зміни у процедурах здійснення зовнішньоекономічних операцій	I	5.8	4.8	5.0	7.1	6.3	7.5
9. Проблеми конвертованості валют	E	5.3	5.1	5.6	5.2	3.9	7.7
10. Недостатній рівень банківського обслуговування в Україні	E	5.2	4.9	4.5	5.4	4.5	7.8
11. Невисокий технологічний рівень виробництва	I	5.1	4.6	5.2	6.1	4.8	5.3
12. Недостатній міжнародний досвід персоналу підприємства	I	4.8	4.5	4.6	5.4	4.4	5.6
13. Торговельні бар'єри у закордонних країнах	E	4.1	3.5	3.7	4.6	4.3	5.3

* Важливість проблем інтернаціоналізації українських підприємств оцінювалася за 10-бальною системою.

б. Дослідження виявило існування важливих відмінностей у характері міжнародної діяльності серед промислових підприємств України. Для кожної з п'яти виділених груп підприємств складено свій "інтернаціоналізаційний профіль".

Першу групу складають підприємства, які мають річний обсяг експортних продажів до 10 тис. дол. США. Більшість із них розпочали свою міжнародну діяльність менш як 3 роки тому і ще багато в чому розглядають її як експериментальне доповнення до роботи на внутрішньому ринку. Частка експорту, як правило, не перевищує 25% загальних обсягів реалізації.

Основними конкурентними перевагами підприємств цієї групи є мотивованість і досвід персоналу, який був накопичений здебільшого в інших організаціях, а також тісні й налагоджені контакти із зарубіжними партнерами та вигідна дислокація відносно ринків збуту. Багато які з цих підприємств почали займатися міжнародним бізнесом у зв'язку з тенденцією до скорочення продажів на внутрішньому ринку, а також через посилення конкуренції на ринку України з боку іноземних фірм. Недостатність власних фінансових ресурсів підприємств цієї групи, неповна інформаційна забезпеченість, високі темпи інфляції в Україні та неготовність до діяльності в умовах нестабільного правового середовища зумовлюють епізодичний характер міжнародних операцій та знижують їх ефективність. Крім експорту біля половини цих підприємств беруть участь у СП на території України.

Підприємства другої групи мають річний обсяг експортних продажів від 10 тис. дол. США до 100 тис. дол. США. Не дивлячись на те, що й їм притаманна незначна питома вага міжнародної діяльності, ці підприємства більшою мірою орієнтовані на розвиток інтернаціоналізаційних процесів. Їх основні конкурентні переваги

концентруються у мотивованості та кваліфікації персоналу, а також у маркетингу. Цим підприємствам найбільшою мірою притаманний проактивний характер інтернаціоналізації. У той самий час багато з них проводять свою міжнародну діяльність в умовах залежності від закордонних постачальників, перш за все з країн СНД. Саме цим пояснюється тенденція до більшого використання підприємствами даної групи неекспортних (головним чином, інвестиційних) форм міжнародної діяльності. Так само, як і для підприємств першої групи, найбільші проблеми становлять формування фінансового потенціалу, недостатня інформаційна забезпеченість і недосконалість системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Склад трьох найважливіших конкурентних переваг третьої групи підприємств, що мають річний обсяг експорту від 100 тис. дол. США до 1 млн. дол. США, є віддзеркаленням структури конкурентних переваг підприємств групи I. Важливість переваг, пов'язаних з вигідною дислокацією відносно основних закордонних ринків збуту кореспондується із значним зростанням частки експорту (до 40%) у збутовій діяльності підприємств даної групи. Їх особливістю є яскраво виявлений респонсивний характер інтернаціоналізації. Більшість цих підприємств було спочатку орієнтовано на внутрішній ринок України та ринки країн СНД. Скорочення продажів на цих ринках і посилення конкуренції з боку іноземних фірм - найбільш значущі мотиви інтернаціоналізації. Розв'язуючи завдання закріплення на зарубіжних ринках, підприємства цієї групи намагаються диверсифікувати форми міжнародної діяльності, особливо активно використовуючи інвестиційні форми. Це поєднується з активизуванням виробничої та технологічної кооперації, ліцензування. Ефективність міжнародної діяльності цих підприємств стримується проблемами законодавчого характеру, в тому

числі оподаткування, а також недостатнім сприянням з боку державних зовнішньоторговельних відомств України.

Підприємства четвертої групи (річний обсяг експорту від 1 млн. дол. США до 10 млн. дол. США), як правило, вже мають значний досвід міжнародної діяльності. Деякі з них займалися експортом ще до 1987 року. Їх конкурентні стратегії базуються на загальних маркетингових перевагах, а також на відносно високих параметрах якості продукції, яку пропонувано на зарубіжні ринки. Одночасно багато з цих підприємств відчувають залежність від закордонних постачальників сировини й напівфабрикатів. Ще одним важливим мотивом розвитку інтернаціоналізації є посилення конкуренції з боку іноземних фірм в Україні. У загальних збутових результатах цих підприємств частка експорту складає 25-40%, проте при цьому посилюється значущість інших форм міжнародної діяльності. Основні проблеми інтернаціоналізації практично збігаються з проблемами підприємств попередньої групи.

Підприємства п'ятої групи - найбільші експортери (обсяг експортних продажів більший за 10 млн. дол. США). Вони, здебільшого, починали свою міжнародну діяльність задовго до 1987 року. Проте в той час вона зводилася до здійснення планованого урядом експорту через державні зовнішньоторговельні об'єднання. Ці підприємства вже пройшли початковий етап інтернаціоналізації, значно розширивши частку експорту у загальних обсягах збутової діяльності (в середньому вона складає біля 40%). Досить високе співвідношення якості й ціни та близьке географічне розміщення забезпечує конкурентоздатність їх експорту на ринках Східної Європи й СНД. Значний вплив на вибір стратегії і форм міжнародної діяльності підприємств цієї групи мають залежність від закордонних постачальників сировини, зменшення продажів на внутрішньому ринку

(що уможливило прогнозування подальшого зростання питомої ваги експорту), а також конкуренція в Україні з боку іноземних фірм. Багато з підприємств цієї групи активно зайняті розширенням своїх закордонних ринків за рахунок використання інвестиційних форм, в тому числі власних дочірніх підприємств і філій. Це актуалізує для них проблеми міжнародного фінансового менеджменту, вирішення яких пов'язане, головним чином, із стабілізуванням загальної економічної ситуації в Україні та розвитком ефективної банківської інфраструктури.

7. У дослідженні виявлено тенденцію до зниження цінової конкурентоздатності промислових підприємств України на зарубіжних ринках і розкрито причини цього явища. Серед них головними є:

а) вертикальна інтегрованість багатьох виробництв у масштабах усього колишнього СРСР;

б) збільшення накладних витрат у зв'язку з різким скороченням державного фінансування соціально-культурної сфери;

в) висока матеріало- та енергоємність більшості виробництв;

г) фізична і моральна зношеність основних фондів;

д) високий рівень податкових платежів як наслідок загальних проблем системи оподаткування в Україні, а також у зв'язку з відсутністю міжурядових угод про усунення "подвійних" податків;

е) нерозвиненість системи управління товаропросуванням;

є) неефективність системи управління валютними ризиками та ризиками неплатежів.

8. Як додатковий фактор міжнародної результативності вітчизняних підприємств у дисертації розглянуто іноземну інвестиційну діяльність. Серед основних тенденцій розвитку іноземного інвестування в Україні виділено:

- домінування в загальних обсягах інвестицій фірм із промислово-розвинутих країн при одночасному лідерстві за кількістю створюємих

підприємств з іноземними інвестиціями (ПЗІІ) фірм із країн Східної Європи і Росії;

- зосередження ПЗІІ у промислових і портових центрах і районах України;

- обережність більшості іноземних фірм щодо здійснення великих інвестицій, в першу чергу, з причини несталості правової бази й нерозвиненості банківської системи в Україні;

- прагнення багатьох фірм, які вийшли на ринок України, мінімізувати загальний ризик інвестування у Східній Європі і, зокрема, у СНД (більшість великих транснаціональних корпорацій почали свою діяльність в Україні, маючи попередній досвід на ринку Росії, що дає можливість говорити про переважання досить агрегованих стратегій відносно до країн колишнього СРСР).

9. Автором виділено три рівня прийняття стратегічних рішень в управлінні інтернаціоналізацією підприємства: корпоративний, стратегічного господарчого підрозділу (СГП) і функціональний.

В аналізі корпоративної стратегії інтернаціоналізації, що репрезентує концептуальні основи міжнародного розвитку підприємства, визначено два блоки проблем:

- а) вибір загального напрямку розвитку фірми та її стратегічного орієнтування у міжнародному бізнесі;

- б) інтеграція СГП підприємства до ефективного міжнародного "портфелю".

Враховуючи аналіз стану бізнесу, пріоритетності зростання для інтернаціоналізаційної діяльності підприємств рекомендовані три стратегічні орієнтації: наступальна, стабілізаційна і оборонна.

Залежно від галузевого потенціалу інтернаціоналізації та внутрішньокорпоративної готовності, а також від цільових установок підприємства щодо ринкової частки і масштабів діяльності

запропоновано такі типи конкурентних стратегій: глобальна стратегія; багатонаціональна стратегія концентрації; локальна стратегія високої ринкової частки; локальна стратегія концентрації.

Окремо відмічено характеристики цих стратегій і дано рекомендації щодо їх вибору в міжнародній діяльності українських промислових підприємств на основі "інтернаціоналізаційного профілю" кожної з 5 груп.

10. Враховуючи стадійність інтернаціоналізаційного процесу, а також те, що більшість промислових підприємств України знаходяться лише в початку свого міжнародного розвитку, важливого значення набувають проблеми трансформації міжнародних стратегій та їх адаптації до особливостей інтернаціоналізаційних етапів: початкового, локальної ринкової експансії та транснаціонального.

В роботі запропоновано схему, яка відбиває динаміку факторів формування системи стратегічних рішень, а також докладно проаналізовано пріоритети міжнародного управління на різних етапах інтернаціоналізації.

Відмічено, зокрема, що специфіка завдань початкового етапу визначає ефективність використання локальної стратегії концентрації. За успішного розвитку зарубіжної діяльності підприємства ця стратегія може потім трансформуватися у локальну стратегію високої ринкової частки. У разі доцільності здійснення транснаціональних процедур підприємства можуть використати багатонаціональну стратегію концентрації, яка за певних конкурентних і внутрішньофірмових умов змінюється глобальною стратегією. Іноді глобальну стратегію може бути використано від самого початку набуття підприємством транснаціонального статусу.

11. Питання ефективної реалізації інтернаціоналізаційних стратегій розглянуто як на мікрорівні (рівень фірми), так і на

макроекономічному рівні. Серед внутрішньокорпоративних аспектів особливо значущою є проблема формування організаційних структур управління міжнародною діяльністю підприємства.

Як головні критерії для вибору між матричною, регіональною і продуктовою структурами, а також організацією на основі міжнародного відділу, нами запропоновані:

- диверсифікованість продукції, яку реалізовано на зарубіжних ринках;

- частка зарубіжних продажів у загальних збутових результатах підприємства.

У дисертації також розроблено рекомендації й відносно інших внутрішньофірмових механізмів реалізації інтернаціоналізаційних стратегій, які включають процедури планування, координації, оцінювання і контролювання.

З урахуванням виявлених проблем інтернаціоналізації українських промислових підприємств та їх диференціації, запропоновано комплекс заходів макроекономічного характеру. Виявлено пріоритети інформаційного, організаційно-технічного і фінансового сприяння міжнародної діяльності вітчизняних підприємств.

12. Автором окремо виділено завдання розробки макроекономічних механізмів, які забезпечують позитивний вплив іноземних інвестицій на розвиток конкурентного потенціалу підприємств України. Обґрунтовано необхідність селективного підходу до формування таких механізмів та узагальнено закордонний досвід його впровадження.

Для дослідження проблем використання іноземних інвестицій у розвитку виробничо-експортного потенціалу підприємств України запропоновано концепцію інвестиційних полів, яка інтегрує в собі макроекономічний підхід до вибору напрямків іноземного інвестування

в національну економіку та стратегічні особливості інвестиційної поведінки іноземних фірм.

Концепція "інвестиційних полів" дає можливість виділити ті галузі та підгалузі, де може бути досягнута найбільша результативність участі іноземного капіталу у мобілізації виробничо-експортного потенціалу підприємств України на основі збалансованості мотивації останніх з інвестиційними пріоритетами зарубіжних суб'єктів міжнародного бізнесу.

Макроекономічна система визначення інвестиційних полів України зображена на рис. 2. Загальне інвестиційне поле детермінується факторами "даймонду" М. Портера. Принципово важливо підкреслити дуалізм формування поля виробничо-експортного потенціалу підприємств України. З одного боку, конфігурація цього поля визначається внутрішніми факторами національного "даймонду", а з іншого боку, важливий вплив справляє інтеракція останніх з факторами "даймондів" Росії і інших країн СНД.

Не викликає також сумніву і релевантність умов попиту, факторів виробництва і загальносередовищних умов бізнесу в Росії та СНД оцінці й аналізу тих секторів виробничо-експортного потенціалу, де мобілізуючий ефект іноземних інвестицій може бути найбільшим (поле детермінуючого впливу іноземних інвестицій).

Об'єднання специфічних параметрів інвестиційної привабливості України з загальними мотиваційними групами моделі ОІ визначає основні рішення відносно масштабів інтерналізації та ризику і формує поле інвестиційних інтересів іноземних суб'єктів міжнародного бізнесу (рис. 3).

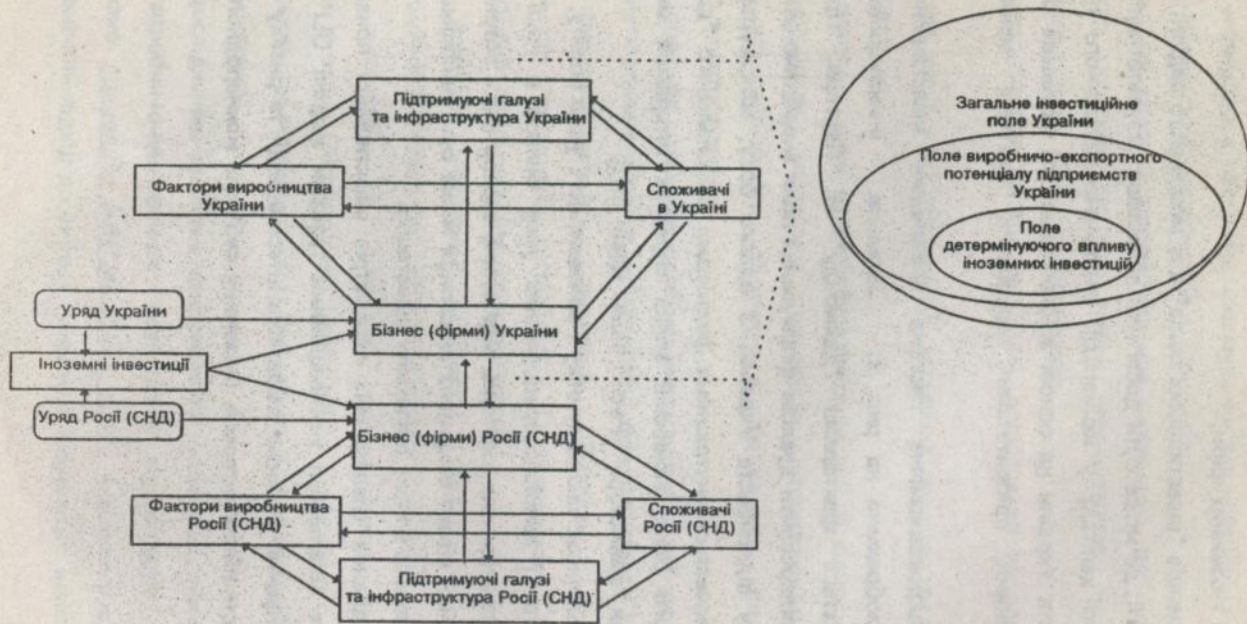

Рис. 2. Макроекономічна система формування інвестиційних полів України

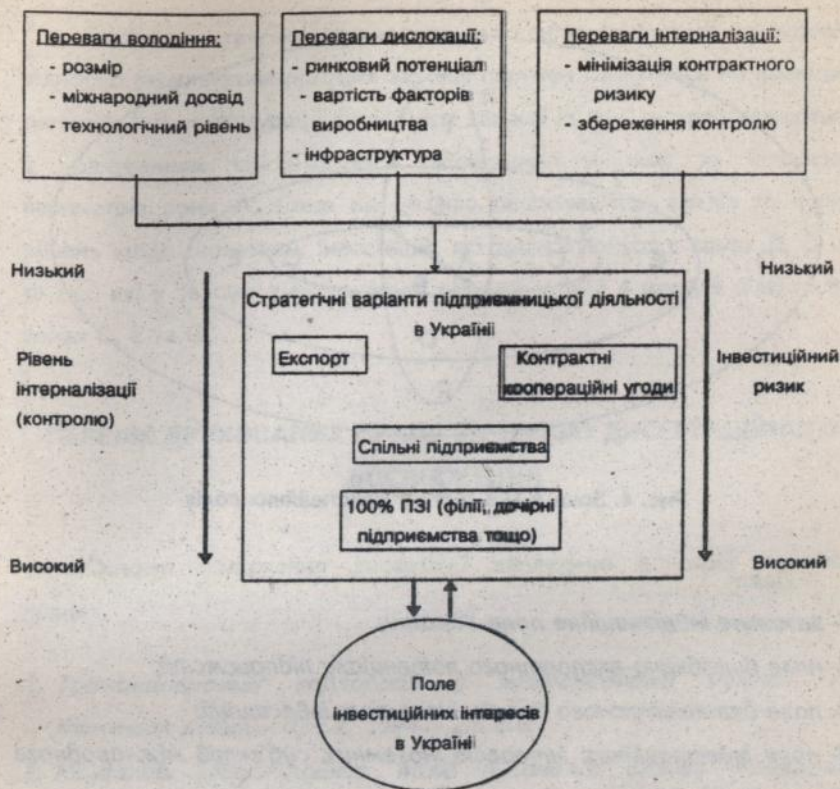

Рис. 3. Стратегічна модель формування поля інвестиційних інтересів іноземних суб'єктів міжнародного бізнесу

Перетини інвестиційних полів утворюють зони А-Г (рис. 4), кожна з яких характеризується різним рівнем можливої ефективності іноземного інвестування в розвитку і мобілізації виробничо-експортного потенціалу.

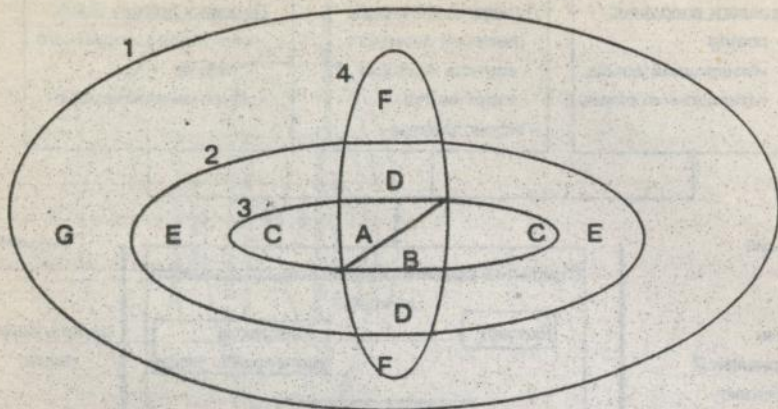

Рис. 4. Зони А-Г в системі інвестиційних полів

Поля:

- 1- загальне інвестиційне поле України;
- 2- поле виробничо-експортного потенціалу підприємств;
- 3- поле детермінуючого впливу іноземних інвестицій;
- 4- поле інвестиційних інтересів іноземних суб'єктів міжнародного бізнесу в Україні

Найбільшої уваги, безсумнівно, заслуговує зона А, в якій досягається баланс між мотивацією іноземних інвесторів і стратегічними інтересами підвищення міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств. Ця зона є найбільш важливою з точки зору розробки комплексу стимулюючих заходів по залученню іноземних інвестицій, який би включав як макроекономічні рішення, так і рішення щодо внутрішньонаціонального фінансування, насамперед, у розвиток інфраструктури.

Необхідно також підкреслити, що зміст наступних досліджень відносно результативності цих заходів повинен базуватися на розумінні динамічності конфігурації та розміру кожної із зон, що розглядаються, з урахуванням пріоритетності збільшення якісних та кількісних параметрів зони А. Саме на це має орієнтуватися аналіз та пошук рішень щодо іноземних інвестицій, які дислокуються у зонах В, D і F та тих, які у зв'язку з можливими змінами у полі 4 можуть з'явитися у зонах С, Е та G.

ПЕРЕЛІК ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення дисертації викладено в таких наукових працях:

1. *Транснаціональні корпорації у міжнародному бізнесі // Конспект лекцій.- КДЕУ, 1994.- 2.8 д.а.*
2. *Концепція інвестиційних полів в аналізі впливу іноземного капіталу на розвиток виробничо-експортного потенціалу // Проблемна лекція.- КДЕУ, 1995.- 1.5 д.а. (у співпраці).*
3. *Спільне підприємництво у технологічному та структурному оновленні металургії / Проблеми формування ринкової економіки: науковий збірник, вип. 2. - КДЕУ, 1994.- 1.0 д.а.*
4. *Програма курсу "Транснаціональні корпорації" для студентів спеціальності "Міжнародна економіка".- КДЕУ, 1994.- 0.7 д.а.*
5. *Програма курсу "Транснаціональні корпорації" для студентів заочної форми навчання спеціальності "Міжнародна економіка".- КДЕУ, 1994.- 0.7 д.а.*

6. *Вільні економічні зони в розвитку міжнародної конкурентоспроможності українських промислових підприємств // Тези міжнародн. наук. - практ. конф. - Чернівці, 1995.- 0.1 д.а.*
7. *Імітаційне моделювання в методології оптимального вибору іноземного партнера по спільному підприємництву // Тези міжнародн. конф.- Екатеринбург, 1992.- 0.1 д.а. (у співпраці).*
8. *Проблеми підвищення ефективності спільного підприємництва // Тези наук. - практ. конф.- Дніпропетровськ, 1991.- 0.1 д.а. (у співпраці).*
9. *Матеріали семінара - наради експортерів України, Ділова Україна, 1995, №2 - 3.- 0.1 д.а.*
10. *Business Relations Between Manitoba and Ukraine, Ukrainian Voice, Manitoba, March 1994.- 0.3 д.а.*

Белошанка В. А.

СТРАТЕГИЯ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальностям 08.06.01 - Экономика предприятий и формы хозяйствования и 08.05.03 - Международные экономические отношения. Киевский государственный экономический университет. Киев. 1995.

В диссертации определены ключевые теоретико-методологические аспекты стратегического управления интернационализацией, предложен и апробирован аналитический инструментарий исследования международных стратегий предприятий.

На основе анализа и сравнения конкурентных преимуществ, мотивов и проблем международной деятельности составлен

“интернационализационный профиль” пяти групп промышленных предприятий Украины, для каждой из которой представлены рекомендации по формированию и реализации международных стратегий.

Ключові слова: інтернаціоналізація, стратегія, мотивація, конкурентні переваги, конкурентоспроможність, експорт.

Vladislav A. BELOSHAPKA

INTERNATIONALIZATION STRATEGY OF THE FIRM

Dissertation for the Degree of Candidate of Science (Economics). 08.06.01 - Economics of the Firms and Forms of Business, 08.05.03 - International Economic Relations. Kyiv State University of Economics Kyiv. 1995.

Key theoretical and methodological aspects of internationalization strategic management were determined in the dissertation. Analytical tools to research international strategies were suggested and tested.

Competitive advantages, motives and problems Ukrainian industrial firms face in their international development were analysed and compared. These firms were structured into five groups. For each of them the “internationalization profile” was formed. Recommendations regarding international strategy formulation and implementation are given.

Key words: internationalization, strategy, motivation, competitive advantages, competitiveness, export.

AB 32.399

Підписано до друку 5/05-95. Друк. офсет. Формат 60x90 1/16
Папір друк. №1. Умов. друк. арк. 15,0 . Тираж 100. Зам. 13704

ПВКП "Укртиппроєкт", 252057, Київ - 57, вул. Ежена Потьє, 12